

Soudničky a jejich vliv na vnímání práva*

Court Stories and their Impact on the Perception of Law

Ondřej Glogar**

Abstrakt

V prvorepublikových novinách přitahovala zraky mnoha čtenářů rubrika obvykle nazvaná jako Soudní síň. Tyto sloupky obsahovaly různé příběhy na pomezí publicistického a uměleckého stylu čerpající náměty z reálných soudobých soudních řízení – tzv. soudničky. Tento článek se zabývá popsaným žánrem a tím, jaký obraz práva soudničky podávaly a jak mohly působit na vnímání práva ve společnosti. Vzhledem k značné popularitě a určité masovosti daného žánru jej lze proto považovat za součást právní popkultury. Na základě tohoto spojení pak článek dospívá k závěru, že soudničky mají významný potenciál působit na vnímání práva ve společnosti. Avšak spíše než jako rozšiřování znalostní složky právního vědomí působí jako impuls k prohlubování „zájmu“ o právo. Na závěr textu je též zdůrazněn kultivační faktor četby soudniček i pro současné právníky.

Klíčová slova

Soudničky; právní kultura; právní vědomí; právo a literatura; právo a populární kultura.

Abstract

During the First Czechoslovak Republic many readers sought in newspapers a section usually called the Courtroom. These columns contained various stories on the border of journalism and belles-lettres, drawing on themes from real contemporary court proceedings – the so-called “soudničky” (court stories). This article deals with the described genre and the image of law that these stories presented and how they could influence the perception of law in society. Due to considerable popularity and mass aspect of the given genre, it can be considered as a part of legal pop culture. On the basis of this connection, the paper comes to a conclusion that these court stories have a significant potential to influence the perception of law in society. However, rather than as expansion of the knowledge component of legal consciousness, they act as an impulse to deepen the “interest” in law. At the end of the text, it is also emphasized the cultivating factor of reading these stories for contemporary lawyers.

Keywords

Court Stories; Legal Culture; Legal Consciousness; Law and Literature; Law and Popular Culture.

* Tento článek je výsledkem badatelské činnosti podporované Grantovou agenturou České republiky, reg. č. GA19-12837S – „Právo v literatuře: kvalitativní analýza obrazu práva v krásné literatuře přelomu 19. a 20. století“.

** Mgr. Bc. Ondřej Glogar, doktorand, Katedra právní teorie, Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Brno / Ph.D. student, Department of Legal Theory, Faculty of Law, Masaryk University, Brno, Czech Republic / E-mail: ondrej.glogar@law.muni.cz / ORCID: 0000-0003-0962-8139

Úvod

Současná generace právníků možná ani nemusí mít zcela jasnou představu o tom, co přesně se skrývá pod pojmem „soudnička“. To je zcela předvídatelným důsledkem toho, že soudničky již vymizely ze současných periodik a prakticky i z celé literární scény. Zjednodušeně lze říci, že soudničky představovaly krátké prozaické texty objevující se v novinách a informující o konkrétních událostech ze soudní síně. Navzdory tomu, že se tento žánr v současné době nachází na pokraji vyhytní, jeho existence a vliv na společnost by neměla uniknout ani právníkům dnešní doby. Dané beletristické texty totiž pravděpodobně budou součástí české právní kultury, ne však nutně pouze ve smyslu lidmi vytvořených artefaktů, které reflektují právo či právníky (knihy, písně, filmy apod.), ale též ve smyslu myšlenek a postojů k právu.¹ Takto vymezená právní kultura má zejména smysl v tom, že může být považována za součást samotného právního systému a může jej tak doplňovat, či třeba i utvářet (jak bude rozvedeno dále).² Poznatky o soudničce mohou snad i osvětlit některé otázky řešené v současné právní teorii, především s ohledem na hnutí *Law and Popular Culture*.³ Jak se totiž ukáže později v tomto textu, s trochou nadsázky lze na soudničku v něčem nahlížet jako na předchůdkyni Soudkyně Barbary (a jiných podobných populárních seriálů simulujících soudní jednání).⁴

Cílem tohoto článku však není pouze přiblížit podstatu soudničky současné právní veřejnosti, ale též zodpovězení otázky, jak bylo právo v soudničkách vyobrazováno a nakolik tento žánr mohl ovlivňovat vnímání práva. Přitom je samozřejmě nutno mít na paměti, že ze současného pohledu nebudeme schopni toto působení ověřit exaktně, ale vždy se budeme pohybovat na rovině pouhého potencionální vlivu.⁵ Obzvláště v čase „zlaté éry“ tohoto žánru (20. a 30. léta 20. století), kdy se soudničky těšily nemalé oblibě čtenářů⁶ a zároveň státoprávní otázky na našem území „hýbaly“ v souvislosti se vznikem republiky celou společností, však lze o takovém vlivu nepochybně uvažovat.

¹ FRIEDMAN, L. M. Law, Lawyers and Popular Culture. *The Yale Law Journal* [online]. 1989, roč. 98, č. 8, s. 1580 [cit. 21. 4. 2021]. ISSN 0044-0094. DOI: <https://doi.org/10.2307/796606>. Dostupné z: <https://digitalcommons.law.yale.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=7225&context=yjl>

² FRIEDMAN, L. M. Legal Culture and Social Development. *Law & Society Review* [online]. 1969, roč. 4, č. 1, s. 34–35 [cit. 18. 6. 2021]. ISSN 0023-9216. DOI: <https://doi.org/10.2307/3052760>

³ Viz např. COLLIS, C., BAINBRIDGE, J. Introduction – Popular Cultures and the Law. *Continuum* [online]. 2005, roč. 19, č. 2, s. 159–164 [cit. 18. 6. 2021]. ISSN 1030-4312. DOI: <https://doi.org/10.1080/10304310500084335>. Dostupné z: <https://www.semanticscholar.org/paper/Introduction%E2%80%9494Popular-Cultures-and-the-Law-Collis-Bainbridge/68902dfd661592d7f4331211a88f71bdfb788832>. Popř. viz též GIES, L. Law as Popular Culture: Cross-disciplinary Encounters. *Continuum* [online]. 2005, roč. 19, č. 2, s. 165–180 [cit. 18. 6. 2021]. ISSN 1030-4312. DOI: <https://doi.org/10.1080/10304310500084376>

⁴ Jedná se například o zmiňovanou Soudkyni Barbaru – český televizní pořad televize Barrandov, který se snaží vzbudit dojem reálného soudního jednání, ačkoliv představuje smyšlené příběhy, a soudce, účastníky a další aktéry ztvárňují herci nebo najatí komparzisté.

⁵ K pochybnostem ohledně přímého vlivu médií (televize) na veřejné mínění srov. též ESCHOLZ, S. Crime on Television – Issues in Criminal Justice. *Journal of the Institute of Justice and International Studies 2* [online]. 2003, roč. 2, č. 9, s. 13 [cit. 18. 6. 2021]. ISSN 1538-7909. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/jjis2&i=21>

⁶ Viz MOCNÁ, D. et al. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha; Litomyšl: Paseka, 2004, s. 644. ISBN 978-80-7185-669-6.

Při zkoumání možnosti obecného vlivu soudniček na společnost je záhodno vnímat právní vědomí v pojetí reflektujícím nikoliv pouze znalosti a mínění konkrétního jednotlivce, ale praxi formující určitou komplexní skupinu.⁷ Ačkoliv by bylo nepochybně zajímavé ověřovat empirickými metodami, zda konkrétní jednotlivci soudničky za dob první republiky četli a jaké informace a dojmy z nich případně čerpali, takový postup by ani nesměřoval k předestřenému cíli, totiž prozkoumat obraz práva v soudničkách a možné vlivy tohoto žánru na vnímání práva. Článek proto volí postup analýzy jak primární literatury (soudniček), tak sekundární literatury (zejména textů literárních kritiků a historiků). Jádrem analyzované primární literatury je soubor *141 soudniček českých autorů* uspořádaných Miroslavem Heřmanem. Vzhledem k ojedinelosti tohoto díla a editorem deklarované snaze o reprezentativní průřez napříč všemi autory tohoto žánru, lze tento sborník považovat za vhodný vzorek k výzkumu.⁸ Při rozboru jednotlivých textů si budu všimát jejich tematické výstavby, především se zaměřením na to, jak jsou v nich autory reflektovány právní realie (procesní aspekty, právní termíny, ale i obecnější otázky podstaty sporů apod.). Jelikož literární věda téma soudniček dosud komplexně nezpracovala,⁹ v sekundárních zdrojích převažují díla encyklopedického charakteru a odborné statě doprovázející sbírky soudniček a jejich jednotlivá uspořádání, a to s omezením prakticky pouze na českou literaturu (což je vzhledem k zakořenění žánru v československých realitách předvídatelné). Co se však týče následného porovnání s právním kontextem, zde článek navazuje na bohatou zahraniční literaturu zabývající se obrazem práva v literatuře. Vzhledem k popkulturním aspektům soudniček se článek neomezuje pouze na myšlenky vzešlé z hnutí Law and Literature, ale využívá též přínosy hnutí Law and Popular Culture.

1 Právní kultura

V tomto článku jsem si dal za cíl zkoumat možné souvislosti mezi soudničkami, společností a právem. Je proto nutné sledovat otázky spojené s právním vědomím, a to především na makrosociální rovině. V této rovině (nikoliv však pouze v ní) je vnímání práva silně provázáno s konceptem právní kultury a kultury obecně. U soudniček snad nemůže být pochyb o tom, že jsou součástí české kultury vzhledem k jejich literární povaze. Je ale možné uvažovat o tom, že soudničky byly či jsou součástí právní kultury? A co z takového spojení plyne? Vzhledem k tomu, že k pojmu právní kultura přistupují akademici značně odlišně,¹⁰ nejprve osvětlím základní charakteristiky tohoto pojmu a následně se pokusím zodpovědět, zda lze soudničky zařadit i pod pojem právní kultura.

⁷ Srov. SILBEY, S. After Legal Consciousness. *Annual Review of Law and Social Science* [online]. 2005, roč. 1, s. 334 [cit. 12. 9. 2021]. ISSN 1550-3585. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev.lawsocsci.1.041604.115938>. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/228242105_After_Legal_Consciousness

⁸ HEŘMAN, M. (ed.). *141 soudniček českých autorů*. Praha: Odeon, 1968, 328 s. Zkoumaná data budou popřípadě na některých místech doplňována o další texty, pokud bude zjištěno, že některé typy textů nejsou v tomto souboru reflektovány.

⁹ Snad za jedinou ucelenou monografii lze považovat dílo Karla Štorkána *Česká soudnička, její proměny a právní aspekty*, která však představuje spíše obecné publicistické kompendium. Srov. ŠTORKÁN, K. *Česká soudnička, její proměny a právní aspekty*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988.

¹⁰ Viz FEKETE, B. Inconsistencies in the use of legal culture in comparative legal studies. *Maastricht Journal of European and Comparative Law* [online]. 2018, roč. 25, č. 5, s. 551–564 [cit. 18. 4. 2021]. ISSN 2399-5548. DOI: <https://doi.org/10.1177/1023263X18796978>

1.1 Vymezení pojmu právní kultura

Balasz Fekete si ve svém článku *Inconsistencies in the use of legal culture in comparative legal studies* všímá, jak bývá s pojmem právní kultura zacházeno různě nejen napříč akademiky, ale mnohdy bývá užíván nekonzistentně i v rámci jednotlivých statí. V kontextu právní komparistiky Fekete vysledoval tři nejobvyklejší pojetí významu daného pojmu. Podle prvního je s právní kulturou pracováno jako s kulturním pozadím práva. Druhé pojetí lze zjednodušeně označit za všechny interakce kolem práva. Právní kulturu můžeme do třetice vnímat i jako souhrn postojů jednotlivců k právu.

Jestliže mluvíme o právní kultuře v prvním uvedeném významu (tzv. pozadí práva), máme tím obvykle na mysli soubor určitých mimoprávních faktorů, které mají podstatný vliv na právo jako takové nebo na určitý právní institut, zákon či jeho ustanovení apod.¹¹ Toto pojetí tedy slouží pro uchopení (pojmenování) kontextu vzniku právní normy v širších souvislostech a do jisté míry bychom jej mohli přirovnat očima české právní vědy k materiálním pramenům práva.¹² Ačkoliv nechci nijak vylučovat možnost, že by soudničky mohly jako takový mimoprávní vliv na podobu určité normy působit, lze předvídat, že takové případy nebudou tolik časté.

V druhém zmíněném pojetí je zdůrazňován dynamický pohled na právo a právní kultura je vnímána jako všechny interakce, které se určitým způsobem týkají právních norem.¹³ Tyto interakce se mohou vyskytovat jak na makrosociální, tak mikrosociální rovině. V obou případech mohou dokonce „pomoci porozumět tomu, jak je běžný význam zákona vytvářen těmito interakcemi [...] a může tak pomoci odhalit, jak je kultura jako sociální praxe schopna ovlivnit každodenní vnímání práva.“¹⁴ Druhý přístup k právní kultuře oproti prvnímu tedy nehledá odpovědi na to, co ovlivnilo vznik určité normy nebo institutu, ale zajímá ho, jak společenská praxe (v jednotlivých interakcích či komunikacích) ovlivňuje vnímání práva v různých kontextech. Jak výše vymezený druhý, tak třetí (souhrn postojů jednotlivců k právu) význam pojmu právní kultura v mnohém navazuje na dílo Lawrence M. Friedmana. Jeho monografie *The Legal System. A Social Science Perspective* vydaná v roce 1975 ostatně mnohdy bývá označována za určitý novodobý počátek zájmu o právní kulturu.¹⁵ Friedman chápal právní kulturu především jako sociální koncept, který je nutné zkoumat prostřednictvím jednotlivých jevů tvořících dohromady tuto právní kulturu.¹⁶ V jeho pojetí může právní kultura sloužit k zachycení stěžejních proměnných ovlivňujících právo a jeho změny. Právní kulturu tak tvoří obecná znalost právního systému, hodnoty, názory, postoje a vzorce chování určité

¹¹ FEKETE, op. cit., s. 555.

¹² Viz např. ŠKOP, M., MACHÁČ, P. *Základy právní nauky*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, s. 35. ISBN 978-80-7357-709-4.

¹³ Viz FEKETE, op. cit., s. 556.

¹⁴ Ibid., vl. překlad.

¹⁵ Viz NELKEN, D. Using the Concept of Legal Culture. *Australian Journal of Legal Philosophy* [online]. 2004, roč. 29, č. 1, s. 8 [cit. 18. 4. 2021]. ISSN 1440-4982. Dostupné z: <http://www.austlii.edu.au/au/journals/AUJILegPhil/2004/11.pdf>

¹⁶ FRIEDMAN, L. M. The Concept of Legal Culture: A Reply. In: NELKEN, D. (ed.). *Comparing Legal Cultures*. London: Routledge, 1997, s. 33. ISBN 9781855218987.

populace ve vztahu k právu a právnímu systému.¹⁷ Kultura ve smyslu interakcí ovlivňuje kulturu ve smyslu postojů k právu. Jinými slovy, právní kultura v druhém a třetím pojetí jsou provázané koncepty, kdy jednotlivé interakce týkající se práva mnohdy ovlivňují i jednotlivé postoje k právu, a naopak. Nemůže se jednat o jednostranný proces, ale spíše o různé se prolínající vlivy a působení.

1.2 Soudničky jako součást právní kultury

V soudničkách, jako v dílčích kulturních artefaktech, lze nepochybně hledat odrazy znalostí a mínění o právu. Podle toho, jak jednotliví autoři chápali právo a rozuměli mu, utvářeli nejen tematiku, ale vyprávěcí konstrukce svých povídek. Svě texty, do nichž zanesli odraz svého právního vědomí, následně ve formě nepřímé literární komunikace sdělovali svým čtenářům. Z pohledu literární teorie se tak nabízí, zda na ně nemůžeme nahlížet jako na komunikační akty či sociální interakce. Právě interakce jsou výchozím pojmem pro vymezení právní kultury v nastíněné, dle Feketeho druhé, charakteristice. V tomto pojetí právní kulturu tvoří interakce kolem práva, které jsou schopny určitým způsobem ovlivnit vnímání práva jednotlivci ve společnosti.

Je však otázkou, jaké interakce lze ještě chápat, že jsou „kolem práva“, a které už jsou vzdálené a práva se netýkají. Jinými slovy, co v popsané charakteristice znamená, že určitá kultura je právní? Na to už Fekete ve svém článku neodpovídá. Ani ambicí tohoto článku není komplexně na tuto otázku odpovědět. Podle mého názoru se však jedná zejména o všechny ty interakce, kdy je právo kontextem dané komunikace. Pojem právní kultura (a obecně přívlastek „právní“, podobně jako „právo“ samotné) má nicméně nejasné hranice a nelze vždy jednoznačně říci, které jednotlivosti ještě spadají pod daný pojem a které již ne.

Ve vztahu k soudničkám (a možná nejen k nim) si však můžeme vypomoci teorií Armstrongové, Gleitmana a Gleitmanové, kteří vyzorovali, že každou kategorii můžeme chápat v pojmech jádra a prototypu. Jádro odpovídá definujícím znakům, které musí být přítomny pro zařazení do příslušné kategorie, a prototyp odpovídá charakteristickým znakům, jež bývají pro příklad typické, nicméně nejsou nutné.¹⁸ Teorie prototypu jinými slovy pracuje s tím, že lidé mají v paměti uložený prototyp určitého pojmu a jednotlivé objekty pak třídí do kategorií na základě srovnání s touto mentální představou. Na tomto základě se pak tvoří škála podle míry typičnosti pro zařazení jednotlivosti do dané kategorie (pod daný pojem). Soudní jednání a znázorňování soudního procesu bývá jedním z nejtypičtějších právních témat, a lze říci, že by tak tyto události měly odpovídat obvyklému prototypu pojmu právní interakce.¹⁹

¹⁷ Friedman dále rozlišuje vnější právní kulturu (všeobecně celé populace) a vnitřní právní kulturu (pouze osob zevnitř – právníků, soudců, akademiků apod.). Viz FRIEDMAN, L. M. *The Legal System. A Social Science Perspective*. New York: Russell Sage Foundation, 1975, s. 223–224. ISBN 978-0871542960.

¹⁸ ARMSTRONG, S. L., GLEITMAN, L., GLEITMAN, H. What Some Concepts Might Not Be. *Cognition* [online]. 1983, roč. 13, s. 293 [cit. 18. 4. 2021]. ISSN 0010-0277. DOI: [https://doi.org/10.1016/0010-0277\(83\)90012-4](https://doi.org/10.1016/0010-0277(83)90012-4). Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/16513470_What_Some_Concepts_Might_Not_Be

¹⁹ Srov. např. Wigmoreův seznam románů s právní tematikou, který si vzal znázornění soudního procesu hned za první kritérium pro zařazení na seznam. Viz WIGMORE, J. H. List of Legal Novels. *Illinois Law Review* [online]. 1908, roč. 2, č. 1907–1908, s. 574 [cit. 18. 4. 2021]. ISSN 0276-9948. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/illr2&i=476>

Vzhledem k obvyklému tématu soudniček je tak lze, podle mého názoru, za právní označit. Soudničky (jejich obecný prototyp, i zde tedy musíme mít na paměti existenci určitých hraničních případů) proto do kategorie právní kultury nepochybně spadají, jelikož se jedná o interakce s právní tematikou mezi autory a jejich díly a následně díly a jejich čtenáři.²⁰ Soudničky tedy můžeme považovat za součást právní kultury ve smyslu interakcí ohledně práva. I tyto texty stejně jako jiné interakce kolem práva by tedy měly mít schopnost ovlivňovat znalosti jednotlivců o právu a jejich postoje k právu, a díky tomu celou právní kulturu ve významu souhrnu těchto postojů. Nicméně abychom blíže pochopili samotný zkoumaný žánr a byli schopni uchopit jeho postavení v právní kultuře, zaměřím se v následující části důkladněji na možné charakteristiky soudniček a jejich rozličné podoby.

2 Soudničky jako literární žánr

V této kapitole bude fenomén soudniček obecně představen jako žánr a též stručně shrnut jeho vývoj a odraz v literární historii. Proto ačkoliv bude tato pasáž převážně literárněvědná, je zároveň nezbytná pro následné navázání na zkoumání možného vlivu daných textů na právo. Kromě shrnutí vzniku a vývoje žánru se zaměřím zejména na znak autenticity, jinými slovy otázku zařazení příběhů na osu faktu a fikce, a též na určení jejich příslušnosti k umělecké nebo publicistické literatuře.

2.1 Základní charakteristika a vývoj žánru

Podle Václava Laciny měly být prvotním impulsem pro vznik žánru soudniček právo na spravedlivý proces a zásada veřejnosti soudního jednání, případně i práva na informace. Rubrikou „Ze soudní síně“ (či jinak podobně označovanou) měli být čtenáři informováni o soudních řízeních, spáchaných trestných činech, povaze soudnictví apod., a tímto tak i nepřímou vykonávat kontrolu nad výkonem veřejné moci.²¹ Lze však namítat, že přisouzení takové funkce soudničkám může působit jako odtržené od kulturního prostředí doby jejich vzniku. Výkon kontroly nad veřejnou mocí je moderním konceptem, kterému soudničky nepochybně předcházely, a nemohl tak být stěžejním důvodem pro jejich rozšíření. I na samotné informační (či výchovné) působení soudničky je nutné nahlížet spíše skepticky.²² Pokud vůbec informační aspekt stál u zrodu soudniček, nepochybně se postupem času značně proměnil.

Encyklopedie literárních žánrů definuje soudničku následovně: „*Krátká novinová próza vázaná k příběhu obžalovaného a k soudnímu projednání jeho trestného činu.*“²³ Ačkoliv citovaná definice

²⁰ Ve smyslu nepřímé komunikace, jak ji vymezuje teorie komunikačního modelu literárních děl. Viz NÜNNING, A., TRÁVNÍČEK, J., HOLÝ, J. (eds.). *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce / osobnosti / základní pojmy*. Brno: Host, 2006, s. 396–397. ISBN 80-7294-170-4.

²¹ LACINA, V. Doslov co předmluva. In: HEŘMAN, M. (ed.). *141 soudniček českých autorů*. Praha: Odeon, 1968, s. 9.

²² Podobně Štorkán vyzdvihuje funkci soudničkáře jako zprostředkovatele informací ze soudní síně a tvrdí, že „[n]a jeho tvůrčím, etickém a morálním postoji závisí i hodnota soudničky“ (ŠTORKÁN, op. cit., s. 4). Jak z tohoto vyjádření, tak prakticky z celých citovaných děl (potažmo též z Lacinova působení obecně) však lze vyvozovat určité socialistické zatížení, jež mělo tendenci nacházet v dílech vlivy, které ani zdaleka nemusely být dominantní (např. právě edukativní vlivy, budující nacionalismus, výchovné působení autora apod.).

²³ MOCNÁ et al., op. cit., s. 643.

má z právního pohledu určité deficit (zobecnování soudniček na referáty z trestních řízení), můžeme z ní minimálně vyvodit základní popis toho, jak na tento žánr nahlíží odborná literární veřejnost. Základním znakem soudniček je tak jejich přiřazení k prozaické literární formě a obvykle primární výskyt v novinách. Zjednodušeně si ji můžeme představit jako určitý sloupek „fejetonového“ stylu, jehož námět autor obvykle nacházel v soudní síni. Novináři, kteří měli v dané redakci tento žánr na starost, tak v podstatě chodili po soudech a sbírali nejen inspiraci pro téma, ale i všechny zásadní faktické informace, které tvořily buď skutkový stav, nebo které se odehrály přímo v rámci soudního jednání. Následně měli soudnickáři získané informace zpracovat pro následující číslo novin do relativně stručného příběhu, který měl primárně informovat o proběhlém řízení, ale v některých (obzvláště pozdějších) případech i pobavit.

Tuto rozmáhající se praxi výstižně popsal již v roce 1868 Jan Neruda v Národních listech následovně: „*Každá redakce pražská má mimo zvláštního redaktora zpráv lokálních ještě alespoň jednu, obyčejně však dvě síly, jež se starají o sehnání všech novinek sběhlých v Praze a blízkém jejím vřkolí. Soudní síň, schůze spolkové, jednání obecních úřadů vyplňuje jednu část činnosti lokálního referenta [...] Denně ‚sjezdí‘ veškerá policejní komisařství, arcíže bez ekypáže, denně prohlíží co nejbližěji policejní raport ústředního úřadu, denně oblaží nejpříjemnějším úsměvem svým divadelního sekretáře, denně navštívuje průjezd university, obchodního soudu, zemského soudu, aby šňal tužkou svou mrtvolý pověšených tam na ‚černé prkno‘ návěští.*“²⁴

Za prvního komentátora příběhů ze soudní síně lze podle Miroslava Heřmana považovat právě citovaného Jana Neruda.²⁵ Objevují se však i názory, že výskyt soudničky můžeme vypočítat již v polovině 19. století v tvorbě Karla Havlíčka Borovského.²⁶ Bez ohledu na tyto neshody je nicméně zřejmé, že ke konstituování žánru soudničky docházelo postupně. Významný milník v tomto utváření představuje moment, kdy v Národních listech vznikla rubrika *Ze soudní síně*.²⁷ Následně se obdobný sloupek začal objevovat v dalších periodících.²⁸ V období zlatého věku tohoto žánru se do psaní soudniček zapojili mnozí spisovatelé, kteří jsou dosud známými literáty, byť pravděpodobně ne pro tuto jejich novinovou tvorbu (např. Jaroslav Hašek, Eduard Bass či Karel Schulz).²⁹ Významnými soudnickáři byli též Karel Poláček nebo Rudolf Těsnohlídek a v neposlední řadě je vhodné jmenovat Františka Němce, který se proslavil tím, že tento žánr přenesl i do oblasti literatury fikce. Počáteční výlučně novinová podoba se též začala proměňovat a postupně se objevovaly sbírky těchto krátkých próz (Poláčkovy *Soudničky* nebo Němcova *Dáma na pavlači a jiné soudničky*) nebo antologie textů různých autorů (*141 soudniček českých autorů* editovaných Miroslavem Heřmanem).

²⁴ NERUDA, J. Novinkářství. *Národní listy* [online]. Praha: Julius Grégr, 6. 3. 1868, roč. 65, č. 8, s. 1 [cit. 18. 4. 2021]. ISSN 1214-1240. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:905b75a9-435f-11dd-b505-00145e5790ea>

²⁵ HEŘMAN, op. cit., s. 317.

²⁶ Viz MOCNÁ et al., op. cit., s. 643. Shodně ŠTORKÁN, op. cit., s. 7.

²⁷ Podle Štorkána se tato rubrika začala objevovat v národních listech pravidelně od roku 1852. Viz ŠTORKÁN, op. cit., s. 8.

²⁸ Viz SVOZIL, B. Doslov. In: NĚMEC, F. *Dáma na pavlači a jiné soudničky*. Praha: Československý spisovatel, 1988, s. 227. ISBN 2215288.

²⁹ HEŘMAN, op. cit., s. 318–319.

Určité soudní zpravodajství bylo na přelomu 19. a 20. století a též v meziválečném období pravděpodobně rozšířené v různých zemích. V anglicky mluvících zemích bývá hovořeno o počátcích žánru nazývaného „true crime“, se kterým je spojován například skotský právník, spisovatel a kriminalista William Roughead.³⁰ Podobně jako soudničkáři se Roughead pravidelně účastnil významných soudních jednání a na jejich základě tvořil příspěvky do právního časopisu *Juridical Review* či celá knižně vydávaná díla, mnohdy dosahující statusu bestsellerů. Ačkoliv tento autor též dosahoval nesmírné popularity se svými nefiktivními příběhy ze soudní síně, platforma a oslovované publikum u něj bylo značně odlišné. Soudničky byly totiž primárně novinovými články, a to značně rozšířenými napříč různými periodiky (obzvláště těmi neprávními). Díky jejich rozšířenosti, beletrizaci a popularitě lze tak českou soudničkářskou praxi pravděpodobně považovat za zcela jedinečnou.

2.2 Autenticita soudniček

Jedním ze základních znaků analyzovaného žánru je minimálně vzbuzování dojmu autenticity. Na počátku žánrového vývoje měla soudnička spíše sloužit jako dokumentární zpráva, která byla lokalizována, datována a vázala se ke skutečně proběhlému soudnímu jednání. Postupem času se však začala více projevovat opozice fakticity vs. fikcionalita a autoři některých textů se mnohdy pokoušeli doplňovat či pozměňovat skutečnosti zjištěné u soudu či zcela opustit schéma sběru a zpracování reálných příhod a čerpat pouze z vlastní fantazie. I v těchto případech nicméně zůstávala v soudničkách zachována snaha o dojem skutečnosti a příhody tak minimálně v některých rysech působily autenticky, jak bude ukázáno níže.

Aspekty, které budí zdání fakticity, můžeme spatřovat jednak ve zmiňovaném konkrétním časoprostorovém ukotvení, jednak v identifikaci „postav“ vyprávění. Například naprostá většina Poláčkových soudniček je zakončena jmenováním zástupce obžaloby, popřípadě i soudců. Pro názornost lze uvést poslední odstavec soudničky *Zpěvem ke šupletí: „Soudil pana Krídu samosoudce vrchní rada P. pro zločin krádeže. [...] Obžalobu zastupoval veřejný žalobce Dr. Č.“*³¹ V citovaném výňatku si zároveň můžeme povšimnout, že ačkoliv jména soudců a zástupců stran byla pro účely knižního vydání zásadně anonymizována,³² jména samotných účastníků řízení jsou zachována nezměněna jak v původním tiskovém, tak v knižním vydání.³³ V archívech jednotlivých periodik je nadále možné dohledat úplné znění soudniček v mnohých případech i s pravými jmény všech aktérů, což potvrzuje faktické zakotvení řady soudniček. I v případě těch fiktivních pak uvádění celých jmen může přispět k navození dojmu

³⁰ Mr Roughead and Miss Smith. *The WS Society* [online]. 16. 10. 2017 [cit. 18. 8. 2021]. Dostupné z: <https://www.wssociety.co.uk/features/2017/10/16/mr-roughead-and-miss-smith>

³¹ HEŘMAN, op. cit., s. 148.

³² Viz Heřmanovu poznámku (supra 5) in JANÁČKOVÁ, J. Uvažování nad 141 soudničkami. *Česká literatura* [online]. 1969, roč. 17, č. 5, s. 529 [cit. 18. 4. 2021]. ISSN 0009-0468. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/42707808>

³³ Srov. např. Poláčkovu soudničku *Mořský vlk a nádražní restaurace* knižně otištěnou in HEŘMAN, op. cit., s. 143–144, kde je uvedeno plné jméno obžalovaného (Václav Mejzlík) shodně jako v původním novinovém vydání: POLÁČEK, K. Mořský vlk a nádražní restaurace. *Lidové noviny* [online]. Brno: Vydavatelství družstvo Lidové strany v Brně, 13. 9. 1936, roč. 44, č. 460, s. 10 [cit. 18. 4. 2021]. ISSN 1802-6265. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:6233a8c0-3317-11dd-98af-000d606f5dc6>

skutečnosti. Štorkán ostatně zmiňuje, že autenticita soudniček mnohdy dokonce zavdala v určitých lidech k vyvolání představy, že určitý text mluví o nich samotných. Občasně se tak stalo, že jednotlivci, kteří se cítili příběhem dotčeni na cti, kontaktovali redakci novin se stížností a žádostí o nápravu.³⁴

S charakteristickým znakem žánru autenticity je provázáno též to, že se texty pohybují na pomezí literatury faktu a fikce. I Karel Poláček, sám autor rozsáhlého souboru soudniček, glosoval zdání autenticity textů Františka Němce: „*Tyto soudničky jsou neobyčejně oblíbeny v řadách lidových čtenářů*“ především proto, že „*se čtenář domnívá, že jsou to příběhy pravdivé.*“³⁵ Němcovy texty však byly poněkud výjimkou, respektive krajní variantou opozice fakticity a fikcionality. Skutečnost, že mnohé Němcovy kauzy byly smyšlené, však nepochybně souvisí i s vývojem popisovaného žánru, tedy s postupným posunem „*od věcné zprávy o průběhu přelíčení k charakteristice souzeného, odpoutáním od prostředí soudní síně a přenesením téžšístě k prehistorii případu,*“ tedy tzv. literarizací soudničky, jak tento vývoj nazývá Dagmar Mocná.³⁶ Němec započal s psaním fiktivních soudniček sice ojedinelé již v průběhu 20. let, přibývat jich ale začalo až v období následujících desetiletí, a i tehdy spíše převažovaly povídky autentické.³⁷ I tvorba tohoto autora tedy zapadá do vývojové fáze žánru a postupného směřování k fikci. Nadále však můžeme říci, že autenticita (byť ne nutně fakticita) je jedním ze znaků soudniček.

2.3 Soudničky na pomezí publicisticky a umělecké literatury

Na literarizační tendenci lze navázat další rozpolceností žánru, a sice nemožností jasně určit, zda jej řadit k publicistice, či k umělecké literatuře. Vývojový posun žánru směrem k fiktivnosti obdobně kopíruje i posun od publicistické tvorby k umělecké. Jedním z těchto znaků je nepochybně zmíněná autentičnost. Dalším signálem může být i to, že postupem času mnoho soudničkářů začalo své texty vydávat v knižní podobě (Němec poprvé např. v roce 1936 ve svazku *Soudničky*, v roce 1948 rozšířeném a vydávaném pod názvem *Soudničky aneb Loučení s Rokřštem*,³⁸ též lze zmínit Těsnohlídkovy výbory z roku 1943 a sedmdesátých let³⁹). Postupné prolínání publicistického a uměleckého stylu lze vypožorovat i v jiných dílech soudničkářů, např. u Čapka je určitá inspirace soudní síní zjevná v jeho *Povídkách z jedné a druhé kapsy*, u Poláčka pak v románu *Hlavní přelíčení*.⁴⁰

Jiné formy „literarizace“ představuje Ignát Herrmann nebo (a to zejména) Rudolf Těsnohlídek.⁴¹ V jejich textech je nadále zachována snaha o aktuálnost a autentičnost

³⁴ Viz ŠTORKÁN, op. cit., s. 17–18.

³⁵ Cit. dle SVOZIL, op. cit., s. 223.

³⁶ MOCNÁ et al., op. cit., s. 643.

³⁷ SVOZIL, op. cit., s. 226.

³⁸ Viz SVOZIL, op. cit., s. 227.

³⁹ Viz HRABÁK, J., KRČMOVÁ, M. *Rudolf Těsnohlídek: Studie s ukázkami z díla*. Praha: Melantrich, 1982. s. 40–41.

⁴⁰ MOCNÁ et al., op. cit., s. 645.

⁴¹ Viz HRABÁK, KRČMOVÁ, op. cit., s. 41.

příběhu, ale dochází k proměně způsobu narace (syžetu). Vypravěč tak mnohdy například pouze neinformuje, ale přechází do pásma postav, a to nejen (jak by bylo obvyklé) z pozice obžalovaného, ale v povídce *Tři straky* dokonce popisuje příběh ze zvěrecí perspektivy krávy, která byla předmětem trestného činu (krádeže): „*Potom spatřila kráva v dálce mnoho světél a byla tolik zaujata tou podívanou, že nepoznala Královo Pole, město proslavené dobytčími jarmarky.*“⁴² Typičtějším rysem (zejména Těsnohlídkova vypravěče) je však jistá sympatie, soucit či alespoň lidský pohled na účastníky řízení a jejich skutky, jak lze zpozorovat kupř. v závěru soudničky *Nejdřív kráva, potom tetka*: „*Slavný soud vzal to nad očekávání mírně. Uznal Trnečku vinným zločínem těžkého ublížení na těle [...], a odsoudil ho na šest neděl do žaláře podmíněčně, osmdesát korun doktorovi medicíny, dvaadvacet korun za bolest, osmdesát korun tetce za cesty, a doktora písma at' si zaplatí sám. Kmotříček zaslžel. Ale tetka! Ta tetka! Ještě se jí to zdálo málo!*“⁴³

V rámci vývoje zkoumaného žánru tak lze vyzorovat mnoho posunů – jednak od publicistického k uměleckému textu, jednak postupný přechod od fakticity k fikcionalitě. Soudničky jsou též texty zjevně spojené s právem, jak plyne z nastíněného žánrového vymezení, což potvrzuje jejich přináležení k právní kultuře. Jak konkrétně toto propojení s právem působí a jaký vliv mohly mít tyto krátké prozaické útvary na vnímání práva společností, bude předmětem zkoumání následující kapitoly.

3 Možný vliv soudniček na vnímání práva

V předchozích částech článku bylo nastíněno, že na soudničky, jako na jednotlivé texty daného literárního žánru, můžeme nahlížet jako na součást právní kultury (ve smyslu interakcí ohledně práva). U těchto kulturních jevů pak můžeme zkoumat, nakolik ovlivňují znalosti a postoje jednotlivců k právu (a díky tomu celou právní kulturu ve významu souhrnu těchto postojů). O to víc lze o tomto ovlivňování hovořit, jestliže uvažujeme o interakcích na rovině populární kultury.

Podle Desmonda Mandersona může být populární kultura dokonce chápána jako pramen práva, reflexe praxe, která má schopnost právo měnit, a snad se mu i bránit a tím zachovávat či utvářet alternativní „nomos“.⁴⁴ Populární kultura není jevem pouze moderní společnosti, ale projevovala se vždy. Z Mandersonova pohledu navázaného na teorii právního pluralizmu populární kultura právo nikoliv nutně pouze zobrazuje, ale figuruje i jako prostředek k určité rezistenci vůči oficiálnímu právu. Tento potenciál populární kultury je dán zejména jejím utvářením ve snaze o všeobecnou přístupnost pro adresáty různých sociálních vrstev. Díky tomu populární kultura oslovuje značně rozsáhlé publikum a též je schopna ovlivňovat (byť třeba nevědomky) jejich představy, mínění či hodnoty.⁴⁵ Jako příklad lze poukázat na americkou televizní show Judge Judy, která se snaží budit dojem záznamu z reálného

⁴² HEŘMAN, op. cit., s. 51.

⁴³ Ibid., s. 50–51.

⁴⁴ MANDERSON, D. Trust Us Justice. In: SARAT, A. (ed.). *Imagining legality: where law meets popular culture*. Tuscaloosa: The University of Alabama Press, 2011, s. 25. ISBN 978-0-8173-5678-1.

⁴⁵ Viz SHERWIN, R. K. Preface. In: SHERWIN, R. K. (ed.). *Popular Culture and Law*. Aldershot: Ashgate, 2006, s. xv. ISBN 978075462470.

soudního jednání.⁴⁶ Ačkoliv se pochopitelně o skutečný soud (před orgánem veřejné moci) nejedná, vyskytují se indicie svědčící o tom, že takovou představu tento pořad v některých lidech opravdu vzbudil. Byly tak například zaznamenány stížnosti na to, že se reální soudci nechovají, jak účastníci řízení očekávali, tedy jako soudci v televizních pořadech.⁴⁷

Populární kultura má obecně nezanedbatelný potenciál na vědomosti i mínění o právu působit (jak bude dále podrobněji rozvedeno). Vzhledem k určitým aspektům soudniček, které již byly výše naznačeny (např. oblíbenost, publicistický styl, autenticita, humornost), tedy lze uvažovat i o jejich zařazení pod populární kulturu. Případný popkulturní aspekt soudniček proto v další části článku podrobím bližší analýze. Následně budou popsány popkulturní přístupy k právu s ohledem na posouzení možného vlivu soudniček na vnímání práva v prvorepublikové společnosti.

3.1 Popularita soudniček

Pojem populární kultura opět není zcela jednoznačně vymezený. Například *Slovník mediální komunikace* jej považuje za „označení komplexu jednání a prožívání, resp. mediálních produktů k nim vedoucím, které bývají většinou hodnoceny jako triviální, intelektově nenáročné, či dokonce obrozující vkus majoritní populace.“⁴⁸ Populární kultura též mnohdy bývá stavěna do opozice s tzv. vysokou kulturou, což opět závisí na určitém společenském úzu ohledně vnímání hodnoty děl.⁴⁹ Díla vysoké kultury podle Asimowa a Madera prezentují hodnoty, které konsensuálně vnímáme jako trvalé, a nejsou prvoplánově komerční, naopak díla popkultury jsou zaměřena na zábavu masového publika s cílem recipienta (spotřebitele) potěšit bez dalších významnějších ambicí.⁵⁰ Z nastíněných přístupů můžeme usoudit, že pro zařazení pod pojem populární kultura je rozhodující zejména určitá komerčnost, masovost, snaha o pobavení, a kromě těchto relativně objektivních kritérií i triviálnost, či možná až stereotypnost a s tím mnohdy spojené využívání žánrů, které jsou společností obecně vnímané jako „nízké“.

⁴⁶ V mnoha ohledech podobně jako české pořady, např. Soudkyně Barbara či Soudce Alexandr. Oproti těmto českým pořadům však účastníci pořadu Judge Judy nejsou představování herci, ale jedná se o skutečné spory (v podstatě má tak určité aspekty reality show).

⁴⁷ FRIEDMAN, L. M. Lexitainment: Legal Process as Theater. *DePaul Law Review* [online]. 2000, roč. 50, č. 2, s. 547–548. ISSN 0011-7188. Dostupné z: <https://via.library.depaul.edu/law-review/vol50/iss2/8>

⁴⁸ REIFOVÁ, I. et al. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004, s. 115. ISBN 80-7178-926-7.

⁴⁹ Viz též NÜNNING, TRÁVNÍČEK, HOLÝ, op. cit., s. 615: „*Dějiny koncepce populární kultury jsou velmi úzce spjaty s vysokou kulturou. Od 19. století představuje populární kultura protikladný pojem k vysoké kultuře, který se používá většinou v hodnotícím smyslu.*“ Je však nutné dodat, že existují i protichůdné názory kritizující takové vymezení populární kultury. Např. Theodor Adorno odmítal hájit vysoké umění a odsuzovat populární kulturu jako z podstaty věci podřadné umění: „*Lehké umění jako takové, rozptýlení, není formou dekadence. Ti, kdo ho odsuzují jako zradu ideálu čistého výrazu, si dělají iluze o společnosti.*“ HORKHEIMER, M., ADORNO, T. W. *Dialectic of enlightenment: philosophical fragments*. Stanford: Stanford University Press, 2002, s. 107. ISBN 0-8047-3633-2. Vzhledem k tomu, že cílem tohoto článku není podat komplexní a jednoznačnou definici populární kultury, nechávám tuto nejednotnost stranou a budu pracovat s převažujícím názorem spatřujícím určitý znak populární kultury i v užívání tzv. nižších žánrů.

⁵⁰ ASIMOW, M., MADER, S. *Law and popular culture: a course book*. 2. vyd. New York: Peter Lang, 2013, s. 10. ISBN 978-1-4331-1324-6.

Soudničky byly na počátku typicky novinovým žánrem, už tedy tato převažující platforma svědčí o určité masovosti. Noviny na přelomu 19. a 20. století představovaly tehdejší nejvýraznější sdělovací prostředek a ostatně v podstatě stojí na počátku zrodu moderních masmédií.⁵¹ Podle klasického genologického členění vysokého a nízkého umění bychom soudničky řadili spíše k nízkým žánrům, což však samozřejmě žánru neupírá možnost či tendenci jeho postupného „zvyšování“.⁵² Zároveň se předmětné novinové sloupky v první polovině 20. století těšily nemalé oblibě. Popularitu tohoto žánru a též praxi jeho psaní popisuje kupříkladu Karel Čapek v povídce *Soud pana Havleny* (tedy byť beletristicky, tak velmi příhodně) následovně: „*Nejvíc čtenářů hledá v novinách zrovna tu soudní síň. To nikdo neví, čtou-li ji tak pilně z utajené zločinnosti nebo pro své mravní a právní uspokojení; jisté jenom je, že ji čtou náruživě. Proto musí nějaký ten soud denně v novinách být. Ale teď si vemte, že máte například soudní prázdniny; soudy jsou zavřeny, ale rubrika Ze soudní síně v novinách chybět nesmí. Nebo často není u žádného soudu ani jeden zajímavý případ; a soudní referent musí mít zajímavý případ, ber kde ber.*“⁵³

Vzhledem k beletristické povaze textu je samozřejmě nutné brát tyto údaje s nadsázkou. Nicméně k závěru o popularitě a určité masovosti tohoto žánru přicházejí i zástupci literární historie.⁵⁴ Například Bohumil Svozil o soudničky v jejím zlatém věku hovoří značně kriticky: „*četnost dobového soudního zpravodajství začala v jeho průměru i celku plodit monotónnost, únavu, nudu, čtenářsky přitažlivý útvar soudničky a soudního referátu z povrchňovala i vyprazdňovala k laciné rutině, jak ukájet půdový zájem publika o drobné či větší senzace odehrávající se v soudní síni.*“⁵⁵ Podle Svozila to byl ostatně jeden z podnětů, proč někteří spisovatelé utíkali od tohoto žánru (například Seifert).⁵⁶ Autoři se snažili uniknout automatizaci a ozvláštňovat soudničkářský žánr, a to právě například jejich zfiktivněním.⁵⁷

Faktem tak zůstává, že soudnička nadále zůstává žánrem „na pomezí“. A to nejen na pomezí publicistiky a beletrie či fakticity a fikce, ale i na pomezí vysoké a nízké literatury. V tomto lze spatřovat opět určitou shodu soudniček s jinými popkulturními žánry. I popkultura se mnohdy ocitá „na pomezí“ bez jednoznačného zařazení do sféry „čistého“ umění. V obou případech též může docházet k procesům postupné proměny umělecké hodnoty děl v očích veřejnosti. Tento proces můžeme ilustrovat na příkladu románu Karla Poláčka *Hlavní přelíčení*, silně inspirovaném autorovou soudničkářskou praxí, který i přes čtenářskou popularitu

⁵¹ NÜNNING, TRÁVNÍČEK, HOLÝ, op. cit., s. 480.

⁵² Viz ŠIDÁK, P. *Úvod do studia genologie: teorie literárního žánru a žánrová krajina*. Praha: Akropolis, 2013, s. 215. ISBN 978-80-7470-040-8.

⁵³ ČAPEK, K. *Povídky z druhé kapsy*. 24. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1993, s. 89. Dostupné z: https://web2.mlp.cz/koweb/00/03/34/75/72/povidky_z_druhe_kapsy.pdf [cit. 31. 10. 2020].

⁵⁴ Viz např. Hrabákovu publikaci o Těsnohlídkovi (HRABÁK, KRČMOVÁ, op. cit., s. 40), který na jeho příkladu poukazuje na popularitu celého žánru a zároveň popisuje jeho jistou masovost.

⁵⁵ SVOZIL, op. cit., s. 228.

⁵⁶ Viz Ibid. Podle Svozila svou zkušenost Seifert sám líčí v článku *Nesem vám noviny*.

⁵⁷ Čtenář si může povšimnout záměrného užití dvojice pojmů automatizace/ozvláštňování, který je v literární teorii spojen s teorií Viktora Šklovského, podle níž je umění procesem neustálého ozvláštňování zautomatizovaného. Na tuto teorii pravděpodobně navazuje i Svozil a podtrhuje tím postavení soudničky na pomezí funkčních stylů.

ze strany odborníků zpočátku nesklidil úspěch.⁵⁸ Dnes jej však řadíme mezi cenná díla literárního kánonu. Zároveň je nutné připomenout, že bezpochyby hrozí i opačný postup, kdy naopak dochází k postupnému vyprazdňování, schematizaci témat a stereotypizaci.

3.2 Law and Popular Culture

Zejména v poslední době můžeme sledovat nárůst zájmu o obraz práva nejen v literatuře, ale též obecně v populární kultuře, která dennodenně obklopuje majoritní společnost. Vzhledem k nezanedbatelným spojitostem mezi soudničkami a popkulturou se tak nabízí této souvislosti využít a načerpat z rozsáhlých poznatků hnutí Law and Popular Culture při zkoumání vlivu soudniček na nazírání na právo v prvorepublikové společnosti.

Na proud Law and Pop Culture lze nahlížet z vícero pohledů, Goodman např. zmiňuje členění těchto přístupů na sémiotický, transmisivní a institucionální.⁵⁹ V prvním z jmenovaných přístupů bývá popkultura zkoumána z hlediska významů a vztahů mezi jednotlivými prvky (znaky), díky kterým mohou být významy pochopeny. Transmisivní přístup navazuje na lineární model komunikace, kdy vysílač kóduje zprávu a následně ji vysílá prostřednictvím kanálu příjemci, který její obsah následně dekóduje. V tomto pojetí figuruje popkultura jako zprostředkující článek (zpráva) obsahující informace o právu a je zkoumáno zejména to, jak tyto zprávy působí (či mohou působit) na adresáty. Institucionální přístup pak reaguje na institucionální povahu jak práva, tak populární kultury a analyzuje jejich organizační strukturu a jejich vzájemnou provázanost. Tento článek půjde především cestou transmisivního vnímání populární kultury. Pro uchopení možného vlivu soudniček na mínění jedinců o právu je totiž nezbytné nahlížet na dané texty jako na jeden z prvků komunikace vstupující do hry při přenosu informací mezi autorem a čtenářem.⁶⁰

Podle Friedmana jsou „[p]rávo a právní instituce absolutně všudy přítomné v moderní společnosti, a tím pádem pochopitelně i v médiích.“⁶¹ Právní tematika se tak nutně objevuje i v dílech populární kultury, ale jak vzápětí Friedman dodává, „samozřejmě ne všechny aspekty práva.“⁶² Pořady s právní tematikou nikdy neobsáhnou informace o všech institucích, které jsou právem regulovány. Běžně tak například v Soudkyni Barbaře, běžné detektivce či popové písničce asi nebude vyobrazováno řízení o neplatnosti usnesení valné hromady akciové společnosti, pravděpodobně též nebude rozhodováno o správním žalobě proti rozhodnutí o registraci významného krajinného prvku a nelze asi ani očekávat hlavní líčení, kde by byl projednáván trestný čin manipulace s kurzem investičních nástrojů. Důvod této „mezery“ v právní popkultuře je pravděpodobně zřejmý. Nabízí se zcela lapidární vysvětlení, že o mnohé právní regulaci

⁵⁸ ŠIDÁK, op. cit., s. 208.

⁵⁹ GOODMAN, D.J. Approaches to Law and Popular Culture. *Law & Social Inquiry* [online]. 2006, roč. 31, č. 3, s. 757–784 [cit. 18. 4. 2021]. ISSN 0897-6546. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1747-4469.2006.00029.x>. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/4092725>

⁶⁰ Tedy v podstatě podle standardního modelu literární komunikace. Viz NÜNNING, TRÁVNÍČEK, HOLÝ, op. cit., s. 396–397.

⁶¹ FRIEDMAN, 1989, op. cit., s. 1587.

⁶² Ibid., s. 1588.

lidé povětšinou ani nemají povědomí (a tedy ani scénáristé, spisovatelé apod.).⁶³ Zároveň se však v populární kultuře podle Friedmana často neobjevují ani zjevné a obvyklé právní instituce (např. banální dopravní přestupky), přestože o nich majoritní společnosti má dobrý přehled. Dotýká-li se tak popkultura určitým způsobem práva, je jejím stěžejním tématem obvykle nějaká násilná vražda, dramatické napadení nebo jiný trestný čin, který je pro publikum vzrušující či alespoň nějak zajímavý.⁶⁴

Friedman přichází k závěru, že „populární kultura, jak je zobrazována v médiích, není a nemůže být považována za věrný obraz současného stavu živého práva.“⁶⁵ Poukazuje na to, že média nejsou „bezpečné indikátory veřejného mínění o předmětu práva a právních institucí.“⁶⁶ Zjednodušeně řečeno, co se objeví v médiích, automaticky podle Friedmana nedokládá názor společnosti na právo. Tento závěr pravděpodobně není natolik překvapivý. Avšak nadále zůstává otázkou, nakolik je takový obraz práva v populární kultuře nevěrohodný, respektive zda alespoň částečně realitu nereflektuje a minimálně určité aspekty vnímání práva či některé stereotypy o právu neodráží. Jak jsem již naznačil, taková díla minimálně obsahují odraz právního vědomí jejich autorů a zároveň jsou následně komunikované nezanedbatelnému počtu recipientů. Podle mého názoru tedy nadále můžeme díky artefaktům popkultury zkoumat alespoň dílčí odrazy toho, jak je právo určitými zástupci společnosti vnímáno a jaký potenciál měla populární kultura ovlivňovat tyto postoje k právu.

3.3 Soudničky jako zdroj informací o právu

Jsou výše uvedené závěry o právní popkultuře aplikovatelné na soudničky? Byť hnutí Law and Popular Culture je relativně novým hnutím, otázky spojené s populární kulturou a masmédií čeřily mnohé akademické vody již v 1. polovině 20. století (připomeňme např. frankfurtskou školu): „Fenómén populární kultury začal přitahovat evropské i americké sociology již před druhou světovou válkou, a to především v souvislosti s kritickou reflexí role tzv. masové kultury.“⁶⁷ Ostatně to není jen o akademickém zájmu, ale obecně o existenci jevů ve společnosti, které se ve společnosti nachází odnepaměti, jak trefně vystihuje Manderson: „Pokud zde bylo právo (a právo zde bylo vždy) a pokud zde byla populární kultura (a populární kultura zde byla vždy), existoval mezi nimi vztah.“⁶⁸ Je tedy nepochybně legitimní uvažovat o vztáhnutí závěrů tohoto hnutí na soudničky.

V návaznosti na závěry hnutí Law and Popular Culture tedy můžeme uvažovat o tom, zda lze soudničkám vyčítat, že podávají nepřesný či alespoň neúplný obraz práva. Na úvod tohoto posouzení je nutné připomenout dvě výše vymezené tendence jdoucí ruku v ruce se značnou popularitou a masovostí předmětného žánru. Na jedné straně se nachází určitá

⁶³ Určitou výjimkou nepochybně budou autoři, kteří kupříkladu mají sami právní vzdělání nebo si zajistí konzultaci s odborníkem.

⁶⁴ Blíže k této fascinaci viz např. FRIEDMAN, 2000, op. cit., s. 547–548.

⁶⁵ FRIEDMAN, 1989, op. cit., s. 1588.

⁶⁶ Ibid., s. 1588–1589.

⁶⁷ REIFOVÁ et al., op. cit., s. 116.

⁶⁸ MANDERSON, op. cit., s. 22.

tendence ke schematizmu rubriky ze soudní síně, na druhé straně však v určitých případech i snaha o vymanění se ze stereotypu a snaha o ozvláštnění soudniček. Zejména v tomto aspektu je nutné vnímat vnitřní žánrovou rozrůzněnost, odvislou především od jednotlivých tvůrců těchto textů. Pokud tak v tomto článku pracujeme prakticky pouze se soudničkami, které se dočkaly svého knižního vydání nebo se dostaly do výběrové sbírky, jedná se pouze o zlomek, a to pravděpodobně těch „lepších“ textů. Zřejmým signálem pro takový závěr je i to, že autoři knižně publikovaných soudniček jsou povětšinou sami tvůrci děl, které pravidelně řadíme k literárnímu kánonu (např. Těsnohlídek, Poláček, Hašek). Lze tedy též předvídat, že takto publikované texty budou mít i vyšší literární, uměleckou, a možná i právně faktickou, kvalitu.

Ze zkoumaných soudniček tedy navzdory obvyklé tendenci vyplývá, že kromě nemalé umělecké hodnoty vycházejí relativně precizně z právních reálií a též následují právní terminologii. Soudníčkáři byli velmi znalí procesního práva a jednotlivých procesních institutů, jak ilustruje následující výňatek z příběhu *Smrtelné námluvy* z pera Rudolfa Těsnohlídka: „*Zmateční stížnosti provedl obviněný, jeho obhájce i veřejný žalobce, avšak tuto stížnost generální prokuratura vzala zpět. Nejvyšší soud v Brně jednal o zmatečných stížnostech dnes za předsednictví senátního presidenta P. Jménem generální prokuratury navrhoval generální advokát V., aby stížnosti byly jednak odmítnuty, jednak zamítnuty.*“⁶⁹ Zejména lze upozornit například na vnímání rozdílu mezi odmítnutím a zamítnutím opravného prostředku, které pravděpodobně nebude patřit k běžným právním znalostem.

Soudníčkáři též zásadně rozuměli odlišení trestního a civilního procesu a následovali rozdílné označení stran či jiná specifika obou typů řízení. V Herrmanově soudničce *Neuvěřitelná historie* tento aspekt autor dokonce pointuje, když dozorce odpovídá na dotaz předsedy soudu, proč svědkyně nedošla včas: „*Prosím, ona to hledala u civilního soudu v Celetné ulici. Předseda (mrzutě): Každé dítě má vědět, kde je trestní soud.*“⁷⁰ Současného čtenáře možná může překvapit, že v rámci tehdy účinné právní úpravy trestního procesu mohlo být zahájeno i řízení na návrh „poškozeného“ – tzv. žalobníka soukromého.⁷¹ Mnohdy tak i v rámci trestního řízení proti sobě stály strana žalující a žalovaná (nikoliv obžalovaná) a před trestní (potažmo přestupkový) soud se tak dostaly i mnohé bagatelní spory, které by současně mohly být řešeny maximálně v rámci civilního řízení. Kupříkladu v Herrmannově povídce *Uražená čest* se odehrává spor pro urážku na cti, projednávaný před okresním soudem pro přestupky. Vypravěč po celou dobu dodržuje označení stran jakožto žalujícího a žalovaného, zároveň ale používá typicky trestněprocesní frázi „zprostil žalovaného žaloby.“⁷²

Skutečnost, že mnoho (ze současného pohledu) typicky soukromoprávních sporů jsou v soudničkách řešeny v trestních či přestupkových řízeních, může být příčinou tak malého zastoupení příběhů z civilních soudů. To však neznamená, že by se referáty z těchto soudů nepsaly – pro příklad je možné uvést Těsnohlídkovy *Koláče a ryby* popisující spor o výživné

⁶⁹ HEŘMAN, op. cit., s. 81.

⁷⁰ Ibid., s. 39.

⁷¹ Podle § 46 a násl. zákona č. 119/1873 ř.z. ze dne 23. 5. 1873, jímž se uvádí trestní řád. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 21. 4. 2021].

⁷² Srov. HEŘMAN, op. cit., s. 31–32.

nebo Bassovo *Manželství Mamerta Kalivody* referující o rozvodovém stání. Valná většina soudniček se však týká příběhů obviněných z trestných činů či přestupků. Jak jsem již zdůrazňoval, soudničkáři byli v těchto procesních otázkách převážně zkušení a rádně dodržovali specifika a terminologii jednotlivých řízení. I literární historici a teoretici, kteří o tomto žánru píšou (a tím pádem tedy asi četli značné množství soudniček), však mnohdy směšují trestní a civilní řízení, respektive minimálně omezují téma soudniček na činy obžalovaného a rozsudky o vině a trestu.⁷³ Možná že se z jejich strany jednalo jen o určitou simplifikaci, již to však budí pochybnosti o tom, nakolik třeba tuto zásadní informaci o právu byly schopny soudničky předat a zda tedy opravdu mohou sloužit jako zdroj právních znalostí. Samozřejmě je ale nutné mít na paměti, že soudničkáři psali pro zcela jiné publikum a nelze tedy tento poznatek ze statí literárních vědců považovat za jednoznačný již vzhledem k tomu, že jej ani nelze zcela jednoznačně ověřit.

I přes značnou právní preciznost soudniček, je podle mě nutné dojít k závěru, že soudničky nemohou primárně působit jako nástroj pro pěstování znalostní složky právního vědomí (což však neznamená, že neovlivňují vnímání práva a postoje recipientů k právu – na ně naopak významný dopad mají). Tyto příběhy totiž nadále nepodávají úplný obraz o právu (jak shodně zdůrazňoval Friedman ve vztahu k celé populární kultuře). Primárně zejména referují pouze o případech, které se vůbec dostanou před soud. A i tyto věci jsou před předáním čtenářům selektovány podle nahodilého uvážení soudničkáře – někteří autoři tak například inklinovali k drobným přestupkům, jiní naopak hledali v soudních síních náměty pro velkolepé příběhy plné hrůzostrašných činů. Ačkoliv se v novinách vyskytovaly soudničky z civilních soudů, zcela jednoznačně převažovaly trestní kauzy (vzhledem k jejich větší atraktivnosti, jak již bylo popsáno výše). Lze tedy též usuzovat na určitou neúplnost právních témat v popisovaném žánru. Zároveň můžeme upozornit na druhou stranu mince tolik vyzdvihované umělecké kvality některých z těchto textů. Ta (např. na základě ozvláštňení vyprávěcích postupů) s sebou totiž nutně nese riziko určitého zjednodušování či zkreslování reality. Ačkoliv tedy soudničky mohly přispívat i do znalostní složky právního vědomí (a pravděpodobně fakticky správnými informacemi), činily tak pouze v určité dílčí výšce právního řádu a pravděpodobně též v dosti omezené míře.

I přes tento omezený vliv soudniček na kognitivní složku právního vědomí, je ale třeba zdůraznit jejich možné významné působení na hodnotící a postojovou stránku právního vědomí. V návaznosti na obsahovou analýzu samotných děl v souvislosti s jejich recepcí (vysledovanou literárními historiky) lze dospět k závěru, že jak svou tematikou, tak záběrem čtenářského pole měly soudničky značnou potenci ovlivňovat mínění čtenářů o právu. Samozřejmě konkrétní rozsah tohoto vlivu v současné době ani není možné přesně stanovit, avšak již samotná potence je významnou veličinou, se kterou je nutné počítat. To odpovídá i charakteristice populární kultury, se kterou mají soudničky mnoho společného. Mohou tak ve čtenářích vyvolávat určité představy o právu (zejména o průběhu soudních jednání), což nicméně nemusí vždy korespondovat s realitou a může tak i narušit jejich důvěru v právo.

⁷³ Srov. MOCNÁ et al., op. cit., s. 643. Popř. též ŠTORKÁN, op. cit., ad ex. s. 20.

4 K čemu mohlo (může) být dobré číst soudničky?

Před samotným závěrem si ještě dovolím poukázat na přínos diskutovaného žánru pro současnost a jeho případné odrazy v dnešní době. K zodpovězení nadepsané otázky je, podle mého názoru, vhodné odkázat zejména na proslulý Wigmoreův seznam právních románů.⁷⁴ Již před více než sto lety John Wigmore upozorňoval na pozitivní vliv četby beletrie na právníky a na schopnost literatury kultivovat osobnost právníka. Obzvláště zdůrazňoval, že díky literatuře mohou právníci snadno poznávat společnost v rozmanitých aspektech a situacích a rozvíjet mnohé své kompetence, zejména pak schopnost „dobře“ číst a psát.⁷⁵ Wigmore si dal za cíl vytvořit seznam děl, v nichž jsou vykresleny projevy práva, a to podle čtyř různých kritérií. Na prvním místě byly romány znázorňující soudní jednání, následně romány zachycující profesní život právníků, dále různé vyšetřovací metody a poslední kategorii představovaly příběhy, jejichž zápletku (práva nebo jednání postav) ovlivňuje určitá právní otázka. Prakticky každá soudnička ze své žánrové definice nepochybně splňuje alespoň jedno z kritérií pro zařazení na takový seznam.

Pravděpodobně však v soudničkách musíme hledat něco jiného než jako při četbě Dostojevského *Bratři Karamazových* nebo Balzakovy *Otce Goriota*. Četba tohoto žánru zřejmě nebude tolik pěstovat kulturu jazykového vyjadřování či schopnost argumentace a asi nás ani tak často nepřivede k metafyzickým úvahám o podstatě spravedlnosti. Může být nicméně nápomocná v jiné rovině, a to zejména při rozvíjení vypravěčských schopností a umění stručného, avšak výstižného popisu. Osvojení těchto kompetencí může napomoci nejen soudcům při psaní rozhodnutí, ale zejména i advokátům při koncipování rešersí a jednoduchých stanovisek.⁷⁶

Jak ostatně dovozují literární historici, soudničkářům nelze upřít to, že byli mistři v umění podat rozsáhlou materii na značně malém prostoru, který sloupek *Ze soudní síně* nabízel. Kupříkladu Janáčková chápe stručnost jako vůbec konstitutivní znak soudničky, který podle ní „*vnutily soudničky možná noviny, ale z působu zestručňování se pravděpodobně učila také u soudu.*“⁷⁷ Zároveň takovým textům nechyběla čtivost, místy i vtip. Samozřejmě lze namítat, že takový postup nepochybně mohl uškodit přesnosti a autoritě právních textů. Příkladem soudniček tedy pochopitelně právník nemůže následovat ve všem.

⁷⁴ Viz WIGMORE, op. cit. Popřípadě též další navazující a dále upravované a doplňované seznamy právních děl, např. seznam Richarda Weisberga. WEISBERG, R. H. Wigmore's "Legal Novels" Revisited: New Resources for the Expansive Lawyer. *Northwestern University Law Review* [online]. 1976, roč. 71, č. 1, s. 94–103 [cit. 21. 4. 2021]. ISSN 0029-3571. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/illr71&div=7&id=&page=>

⁷⁵ Viz WIGMORE, op. cit., s. 576. Popř. též ŠKOP, M. ...*právo, jazyk a příběh*. 1. vyd. Praha: Auditorium, 2013, s. 18–20. ISBN 978-80-87284-37-7.

⁷⁶ Tento přínos četby beletrie vystihoval zejména Benjamin Cardozo. Viz CARDOZO, B. Law and Literature. *Yale Law Journal* [online]. 1939, roč. 48, č. 489, s. 492 [cit. 24. 10. 2018]. ISSN 0044-0094. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/ylr48&ci=529>

⁷⁷ JANÁČKOVÁ, op. cit., s. 526.

Vyprávění soudnickářů též mnohdy působí jako sonda do psychologie osob.⁷⁸ Kupříkladu Těsnohlídkovy texty přibližovaly čtenářům pohnutky k páchání protiprávních činů,⁷⁹ což může právníkům zase poskytnout jiný pohled na věci, se kterými se běžně ve své praxi setkávají. Nemusí se však nutně ani tak jednat o rozbor postav obžalovaných, ale též o kompletní přenesení vyprávěcí perspektivy, respektive o omezení zorného pole na „oči“ jedné z postav (tzv. interní fokalizace dle klasického naratologického pojmosloví).⁸⁰ Kupříkladu celá soudnička *Pomsta je sladká* je fokalizovaná prostřednictvím postavy svědka, z jehož výpovědi u soudu nakonec vyplývá, že čin, o němž svědčí proti obžalovanému, spáchal sám. V textu proto nechybí několik případů přechodu mezi pásmem vyprávěče a pásmem postavy svědka: „*Jak jen to dopadne? Utopí rozhodně toho Polívku, zkeoupe ho tam až jedna radost. Bude na něho svědčit keřivě. Pak si všechno rozmyslí, jak řekne na něho, že ho viděl chodit kolem stavení starosty a že ho také viděl, jak odnášel to prase ve tmě domů. Panečku, bude svědčit keřivě.*“⁸¹

Též se nabízí kupříkladu odkázat na některé texty Jaroslava Haška či Karla Vaňka, které využívají značně odlišných vyprávěcích postupů. Zcela mimo snahu o navození dojmu autenticity tak Hašek například popisuje proces s Noemovým synem Chámem (a tvoří tak apokryf na biblický příběh, v němž Chám spatřil svého otce ve stanu opilého a nahého) nebo případ, kdy na lavici obžalovaných usedá Ministerstvo spravedlnosti. Vaněk v soudničce *U posledního soudu* přenáší projednávání prohrěšků protagonistky mimo lidskou spravedlnost před boží soud, kde v tříčlenném senátu zasedá Bůh Otec se synem a Duchem svatým. Tato perspektiva vyprávěči nabízí možnost nerozebrat pouze jednotlivý trestný čin, ale dát nahlédnout na celý životní osud souzené osoby i s poukázáním na motivaci jejích činů: „*Já to neomlouvám, já to vysvětluji, vykřikla hystericky dušička. Ty, Pane Bože, řekni sám, co jsem měla dělat? Nač jsi dal, Bože, každému na světě žaludek, nač jsi ho dával, když není tam pro všechny co žrát? Nechtělo se mi chcípnout hladem, prodávala jsem se.*“⁸²

Jmenované Haškovy a Vaňkovy příběhy mají společné, že téměř přesně následují procesní normy a mohly by tak skoro budit dojem autenticity. Na základě metafory a ironie tak pointují nešvary právní úpravy či obecně kritizují jisté společenské jevy. *Ministerstvo spravedlnosti na lavici obžalovaných* lze například interpretovat jako satiru na fungování státu a nemožnost jeho stíhání. Podobně jako odkrývání psychologie jednotlivých aktérů u soudního jednání mohou tyto narativní způsoby poskytnout podněty k zamyšlení nad danými společenskými problémy.

Samozřejmě ale jako u každého žánru, i napříč soudničkami můžeme najít texty s různou uměleckou kvalitou. Ačkoliv tedy většina knižně vydaných próz je na značné jazykové a umělecké úrovni, v periodikách bylo možné narazit třeba na následující popis kauzy: „*V obvi*

⁷⁸ Např. Svozil považuje za hlavní cíl Němcových soudniček „*vytvarování určitého typu člověka a jeho mentality.*“ SVOZIL, op. cit., s. 231.

⁷⁹ Podle Hrabáka (HRABÁK, KRČMOVÁ, op. cit., s. 41) pak „*Těsnohlídek chce vždycky vidět soudní síň i očima obžalovaného a zamýšlet se nad pohnutkami jeho činu.*“ To ostatně potvrzuje i Svozil.

⁸⁰ Zejména pojmy Gérarda Genetta vycházející z jeho *Nouveau discours du récit* z roku 1983. Viz HRABAL, J. *Fokalizace: analýza naratologické kategorie*. Praha: Dauphin, 2011, s. 42, popř. 45–46. ISBN 978-80-7272-390-4.

⁸¹ HEŘMAN, op. cit., s. 120.

⁸² *Ibid.*, s. 130.

*Chržíně u Velvar, měl rolník František Pavlíček dva statky a sice číslo 22 a 45. Na obou vázla simultánní hypotéka 1575 zř., která patřila litoměřické spořitelně a dluh 2060 zř., který, když Pavlíček statek číslo 22 prodal manželům Marešovým, zůstal na nemovitosti co poslední nedodržená splátka. Mareš převzal při koupi zaplacení pohledávky litoměřické spořitelně. Prodej stal se v roce 1861; v roce 1863 postoupil Pavlíček pohledávku svou v obnosu 2060 zř. Jakubu Reitlerovi...*⁸³ Takový popis by se nepochybně mohl „měřit“ s mnohými současnými oficiálními soudními podáními či rozsudky – a to jak v preciznosti, tak (bohužel) v nezdařilém způsobu předání informace. Nicméně (zejména knižně vydané) soudničky mohou být pro právníky nadále vhodným nástrojem k osvojování vypravěčských kompetencí a zdrojem podnětů pro odlišný úhel pohledu na sociálně-právní problematiku.⁸⁴

Další aspekt, který by mohl být inspirací pro současnou praxi, je schopnost soudniček zaujmout a zábavným (a přesto relativně přesným) způsobem přibližovat laické veřejnosti právní tematiku. Nicméně každá doba musí hledat sdělovací způsoby vhodné pro příslušnou společnost, jsem si tak vědom toho, že ani umělé protežování tohoto žánru nepochybně není nejvhodnější metodou. Z toho důvodu již zřejmě ani čistou soudničkářskou praxi v dnešní době nenajdeme. Současné novinové články referující o soudních procesech převážně nejsou ničím jiným než zprávami či reportážemi (chybí jim tedy ten beletristický aspekt, jaký měly soudničky). Knižní díla s právními motivy jsou naopak převážně čistou beletrií a troufám si tvrdit, že ani nedosahují takové oblíby právě pro svou soudní tematiku. Jako soudničku dnešní doby ale lze podle mého názoru chápat právě v úvodu zmiňovanou Soudkyni Barbaru a obdobné popkulturní televizní pořady. Těž můžeme rozhodně uvažovat i o tom, zda určité příspěvky na sociálních sítích (např. typu Instagram, TikTok apod.) nemají podobnou potenci ovlivnit vnímání práva laiky jako soudničky. A ani pro tyto novodobé metody nepochybně není na škodu, aby používaly různé literarizační postupy – například nadsázku, ironii či alternativní způsoby narace, snad ani není nezbytné zachování naprosté fakticity příběhu. O co by se však nepochybně měly (podobně jako soudničky) snažit, je zachování právní přesnosti a nezkrasování právní reality.

Závěr

Cílem tohoto článku bylo především vykreslit žánr soudničky s ohledem na jeho právní souvislosti a obraz práva, které tyto texty podávají. Kromě toho měl přispět do diskuze o právní kultuře (zejména ve smyslu postojů k právu) a nástrojích, které ji (přímo i nepřímou) ovlivňují. Na příkladu soudniček (a jejich srovnání s fenomény současné popkultury) tedy můžeme vyzkoušet, že popkultura může mít značný potenciál na právní vědomí působit, je však namístě pamatovat i na určitá rizika takových postupů.

Soudničky za dob svého zlatého věku nepochybně měly určitý vliv na znalostní složku právního vědomí společnosti, a to zejména vzhledem k jejich popularitě (schopností oslovit

⁸³ *Národní listy* [online]. Praha: Julius Grégr, 13. 2. 1878, roč. 18, č. 41, s. 3 [cit. 28. 4. 2021]. ISSN 1214-1240. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:87d1c098-435e-11dd-b505-00145e5790ea>

⁸⁴ Ke kompetenci právníků ohledně podávání vhodného popisu viz též ŠKOP, op. cit., s. 87–89.

značně rozsáhlé publikum). Je nicméně nutné si uvědomit, že ve svém důsledku pravděpodobně nemohly působit natolik významným způsobem na rozvíjení konkrétních znalostí o obsahu pozitivního práva. Výše bylo ukázáno, že přes svou značnou právní preciznost podobně jako jiná právní popkultura nemohly obsáhnout (a též neobsáhly) právní otázky komplexně a dostatečně pro pochopení celého systému. Spíš než na znalostní složku právního vědomí, tak mohly fungovat především jako impuls k prohlubování „zájmu“ o právo. Zároveň disponovaly značnou možností ovlivňovat mínění čtenářů o právu, zejména při utváření představ o průběhu soudního procesu či povaze některých právních institutů. S tím je spojeno riziko zkreslení informací o právu a to, že si je čtenáři vezmou za své, stejně jak k tomu mnohdy dochází v soudobých popkulturních pořadech snažících se o vykreslení fiktivního soudního případu.⁸⁵ U soudniček (zejména u těch kvalitnějších, které se dočkaly knižního vydání) lze nicméně vyzdvihnout kromě jejich literární hodnoty právě i jejich právní přesnost.

Soudničky tedy mohou být i v současnosti nadále obohacující, a to obzvlášť pro právní obec. Tento článek se kromě jiného snažil zdůraznit možný přínos četby těchto beletristických textů, proto si na závěr dovolím poukázat na konkrétní díla, do kterých by jistě stálo za to nahlédnout. V současné době existuje mnoho sborníků, které jsou snadno přístupné (na rozdíl od prvotních uveřejnění). Zejména se dá odkázat na průřezový soubor *141 soudniček českých autorů*, z něhož bylo zejména čerpáno v tomto článku pro jeho reprezentativnost a který může poskytnout relativně ucelený přehled o různých typech soudniček. Nepochybně však můžeme odkázat i na sbírky jednotlivých autorů, například Poláčkovy *Soudničky* či některé z Němcových děl. V uvedených textech lze nepochybně čerpat inspiraci nejen z vypravěčského umu a mistrovského používání jazyka soudnickářů, ale též z autenticity samotných lidských příběhů, o nichž soudničky referují.

⁸⁵ Srov. FRIEDMAN, 2000, op. cit., s. 556–557.